

KRONIKK

TRUER KOMMUNESAMMENSLÅING IDENTITETEN?

FORFATTER: Einar Leknes, direktør IRIS Samfunnsforskning (12.01.2015)

I Stavanger Aftenblad er overskriften 12 desember «Jærsk identitet i fare?». Det stilles spørsmål om den jærske ånda kan forsvinne i en storkommune. Men vil innbyggerne på Bryne bli mindre jærske om Time kommune blir en del av en stor Jærkommune? Blir det færre som heier på Sandnes Ulfom Sandnes blir en del av en større kommune på Nord-Jæren? Har kommunene stor betydning for folks tilhørighet og identitet?

For mange personer er stedsidentiteten en viktig del av egen identitetskonstruksjon. Å fortelle hvor man kommer fra eller hvor man bor hører ofte med når man presenterer seg for fremmede. Tilhørigheten til et sted og samhørigheten med andre som bor der er byggesteiner for å utvikle gode og trygge lokalsamfunn. Gjennom relasjoner med andre enten det er i arbeidslivet, kulturlivet eller i politikken bygges tillit og samhørighet. Dette bidrar til et steds sosiale kapital. Sosial kapital er en ressurs som svekkes av ikke å brukes, og motsatt styrkes ved å brukes.

Sosial kapital dreier seg om egenskaper ved den samfunnsmessige organisering som nettverk, normer og tillit og som muliggjør koordinering og samarbeid for felles nytte. Dette gjelder også for større geografiske områder. Sterk sosial kapital i nettverk mellom aktører i nabokommuner vil være positivt for kommunesammenslåing. I tilfeller der forholdet til nabokommunene preges av kranter og negativ konkurranse vil den regionale sosiale kapitalen være svak. Konflikter og feider som avføder mistillit, svekker kapitalen. Nord-Jæren som politiske byregion var før 2010 et nasjonalt utstillingsvindu for et område med sterk sosial kapital. De senere år er bildet blitt mer sammensatt.

Forskning viser at når stedsidentiteten blir truet, så mobiliseres det for å styrke denne. Kanskje er det nettopp det vi ser i vår byregion; at den statlig initierte kommunereformprosessen har ført til at kommunene i sterkere grad enn før markerer egne standpunkt og fremhever sine egne særtrekk og fortrinn som forskjeller fra andre kommuner. IRIS sin evaluering av partnerskapet Greater Stavanger viste at det var kun en av kommunene i regionen som brukte «vi» om Greater Stavanger, de andre kommunene brukte «de».

Men tilbake til stedsidentitet og tilhørighet. Stedsidentitet dreier seg relasjoner mellom mennesker og steder. I forskningen brukes begrepene funksjonell og emosjonell tilhørighet til steder. Den funksjonelle utvikles gjennom at steder dekkers ens spesifikke behov og konkrete funksjoner (bolig, arbeid, service, handel, tjenester). Disse funksjonene kan dekkers fra mange ulike steder og de er utbyttbare. Dette skiller funksjonell og

emosjonell tilhørighet. Den emosjonelle tilhørigheten er ikke utbyttbar og tar lang tid å utvikle. Det dreier seg om å føle seg hjemme, om å være en del av en sammenheng. Dels er denne subjektiv og dreier seg om sitt eget forhold til natur, rekreasjonsområder og

bygde omgivelser og dels er den sosial og kollektiv og vokser fram som resultat av tilhørighet til andre mennesker

Personer som bor i Tananger i Sola kommune kan samtidig ha funksjonelle tilknytninger til Stavanger sentrum gjennom arbeid, handel, kulturelle opplevelser på konserthuset. etc. Spørsmålet er om stedsidentiteten og tilhørigheten til Tananger vil være forskjellig om Tananger var en del av Sola kommune eller av en storkommune på Nord-Jæren.

Det er mange forskjellige stedsidentiteter på Nord-Jæren. Jeg tror også at det kan være større forskjell i stedsidentitet mellom Storhaug og Madla, enn mellom Stokka i Stavanger og Ganddal i Sandnes. Resonnementene over illustrerer at kommunen ikke trenger å ha stor betydning for stedsidentiteten.

Forskning viser også at mennesker i større grad enn før velger tilhørighet på bakgrunn av økonomisk og kulturell kapital enn av sosial kapital. Folk kan velge et sted å bo fordi stedet og de som bor der passer med ens egen identitet og livsstil. Dette kan være viktigere enn å bo der man hører hjemme på grunnlag av gamle sosiale relasjoner. Da er det en styrke for vår byregionen at det finnes mange ulike bydeler og tettsteder å bosette seg i.

Mennesker har ofte flere stedstilhørigheter samtidig, eksempelvis til det stedet man vokste opp, der man har pleid å feriere og der man ofte går tur. Det er nok mange i byregionen som har et emosjonelt forhold til Langgata i Sandnes, til Jærstrendene og til Vågen i Stavanger. Mange har også hierarkier av geografiske identiteter; «madlagutt», siddis, vestlending og nordmann. Tilhørigheten kan både være til et sted, til en kommune og til et fylke eller en landsdel. Forskning viser at tilhørighet til nåværende bosted vanligvis er sterk. Dette betyr at kommunesammenslåing ikke trenger å ha stor betydning for folks tilhørighet og stedsidentitet.

På møtet 12 desember hadde 80 lokalpolitikere i de 8 Jærkommunene kommet fram til en liste over styrker og svakheter med kommunestrukturen i dag og muligheter og trusler ved sammenslåing. Dette er en god start på den utredningsprosessen som ordføreren i Sandnes etterlyser. Jeg støtter også Wirak i at utredning må komme før beslutning. Svakheten så langt er imidlertid at alternativet (den nye sammenslåtte kommunen) er utydelig og i for liten grad konkret beskrevet. Vurderingene blir derfor generelle og lite beslutningsrelevante.

Typisk for kommunereformprosesser er at argumentene for kommunesammenslåing baseres på rasjonelle vurderinger av størrelse, funksjoner og tjenester, mens argumenter mot har utspring i emosjonelle bånd og tilknytninger til den kommunen man er innbygger i. Man må ta argumentene om kommune-, stedsidentitet og tilhørighet på alvor og også utrede om en storkommune vil føre til endringer i disse faktorene. Det viktige spørsmålet i den sammenheng blir hvilken betydning kommunen (versus bydeler og tettsteder) har for folks identitet og tilhørighet.